

FERENCZ ZSOLT

FALU ÉS VÁROS KÖZÖTT FÉLÚTON, MÚLT ÉS JÖVŐ KÜSZÖBÉN KISBÁCSBAN

Beszélgetés Deák Ferencsel és fiával, ifj. Deák Ferencsel

A világ rohan, az ember általában reggel elmegy, este pedig haza, úgyhogy nem is nagyon jut ideje a helyi viszonyokban elmélyülni. Tény, hogy komoly értelmiségi réteg költözött ki ide, ilyen szempontból nem panaszkodhatunk.

■ 1938-ban még 1683-an éltek Kisbácsban, közülük 1018 személy volt magyar, 544 román, 100 cigány, a többiek szlovákok, németek, zsidók, oroszok. Napjainkban már hatezer körül mozog a Kolozsvár közvetlen szomszédságában lévő falu lélekszáma, 71 százalék (4200 fő) román és 24 százalék (1425) magyar, a fennmaradó 5 százalék java része cigány; a mérleg nyelve pedig egyre inkább a többségi népesség irányába billen, bár költöznek be magyarok, de ezzel párhuzamosan románok is, akik eleve többen vannak. A számok, történések viszonylatában jelenlegi és közelmúltbeli tendenciákról, a város közelségének előnyeiről és hátrányairól, jövőbe mutató lehetőségekről beszélgettünk Deák Ferenc alpolgármesterrel, az RMDSZ kisbácsi szervezetének elnökével, valamint fiával, ifjabb Deák Ferencsel, az RMDSZ Kolozs megyei ügyvezető elnökével.

– *Közel van Kolozsvár, mostanra Kisbács szinte egybenőtt vele, és a lakosság mellett az épületek száma is jócskán nőtt az utóbbi évtizedekben. Mikor gyorsult fel ilyen mértékben a folyamat?*

Deák Ferenc: Főleg a kilencvenes évektől kezdődően, de már jóval azelőtt is fellendült az építkezés Bácsban. A múlt rendszerben földterületeket vettek el a lakosoktól, majd tömbházakat építettek rájuk, ahova nagyrészt románok költöztek be. '90 után a hagyományos lakások mellett megjelentek az új, modern hétvégi házak, lakóházak és társasházak; 2010-ben például az önkormányzat több mint hatszáz lakást adott át a település bejáratánál lévő új tömbházaknál. Ott legtöbb 40-50 magyar család lakik, de épül közben egy másik ne-

gyed is, a falu központjával szemben lévő dombon, ahova szerencsére elég sok magyar költözik be, persze a románság mellett.

– *Kik ezek az újonnan betelepülők, mit tapasztalnak, milyen a közösséggel való kapcsolatuk?*

– Rendes, adófizető polgárok, végzik a dolgukat, viszont nagyon kevesen akarnak bekapcsolódni ebbe a régi, hagyományos bácsi közegbe, hogy részt is vállaljanak a teendőkből. A világ rohan, az ember általában reggel elmegy, este pedig haza, úgy-hogy nem is nagyon jut ideje a helyi viszonyokban elmélyülni. Tény, hogy komoly értelmiségi réteg költözött ki ide, ilyen szempontból nem panaszkodhatunk.

– *Mit is jelent pontosan, hogy kiköltöztek Bácsba? Kolozsvárról ki, avagy máshonnan be, melyik volt a gyakoribb az idők során?*

– Kevesebb azoknak az aránya, akik Kolozsvárról költöztek ide. Nyilván ilyenek is vannak, de a többség inkább az ország más térségeiből jött, Székelyföldről egészen a Partiumig és a történelmi Máramarosig mindenhol. A nagyváros, Erdély fővárosa vonzza az embereket, nem mellesleg valamivel olcsóbbak a lakások, valamivel tisztább a levegő. Kisbács abból a szempontból is vonzó a magyarok számára, hogy itt már eleve létezik egy magyar közeg, a napközibe például 50-60 magyar gyermek jár.

– *Maradjunk kicsit ennél a magyar közegnél, amely őrzi a hagyományait, és faluként egyfajta belső rendje is van. Hogyan bővült ez a közösség az „újak” érkezésével?*

– Vannak családok, főleg fiatalok, akik tényleg be szeretnének kapcsolódni. Egyébként a többség, amely ideköltözik, fiatal vagy maximum középkorú; ha még eleinte nem is, de amikor már oda nőnek a gyerekeik, elég sokan csatlakoznak. Érdekesnek tűnnek számukra a helyi rendezvények, ahova aztán elhozzák a gyerekeiket. A legnagyobb gondot a Kisbács bejáratánál épült új negyed jelenti, amely távolabb esik a helység központjától. Az ott élőkkel, épp néhány kivétellel, csak annyi a kapcsolat, hogy az önkormányzatnál elintézik az ügyes-bajos dolgaikat.

– *Vagyis ide tartoznak, de a „határ” másik oldalán laknak...*

– Ez nagyon érdekes, mert a jobb oldal, ahol a benzinkút is van, még Bácshoz tartozik, viszont a vele szemben lévő már kolozsvári terület, egészen addig, ahol nálunk a házak kezdődnek. Ez mind a mai napig nincs megoldva, aki Kolozsvárról bejön Kisbácsba, azt látja, hogy jobbfelől a kisbácsi közigazgatás szerint van az Erdély utca/strada Transilvaniei, míg balról a kolozsvári utcaelnevezés létezik, Calea Baciului címen. Ez azt jelenti, hogy körülbelül egy kilométeren a nemzetközi út közepsávja választja el a két települést.

– *Kíváncsi vagyok, hogyan látja ezt az „újak” és „régiek” közötti kapcsolatot a fiatal korosztály képviselője; összetartóak voltak-e ti annak idején, gyermekkorotokban, illetve jelenleg is bácsi lakosként mit gondolsz erről az egymáshoz való viszonyulásról?*

Ifj. Deák Ferenc: Bácsban jártam óvodába, az iskolát viszont már Kolozsváron kezdtem, a Báthoryban. Azokkal, akikkel együtt jártunk óvodába, jó közösséget alkottunk, együtt táncoltunk, egy társaság voltunk, és ez hellyel-közzel a mai napig is megmaradt, nem mellőzve persze az újonnan beköltözöttek barátságát sem. Az én korosztályomban, ebben a harmincasban jelenleg sokan vannak, akik időközben költöztek be: valahonnan Kolozsvárra érkeztek, egyetemet végeztek, munkahelyet találtak, és Kisbácsban telepedtek le. Velük valamivel másabb a viszony. Nyilván az ember ismeri őket, főleg, ha egy tömbházban lakik velük; ha találkozunk, köszönünk egymásnak, megkérdezzük, ki hogy van, de nem mondhatnám, hogy ugyanaz a közösség, amellyel együtt nőttek fel. Mert régebb tudtuk, hogy ki hol lakik, kihez lehet menni, volt tehát egyfajta mozgás, annak ellenére, hogy a legtöbben Kolozsváron jártunk iskolába. Reggelente felültünk a buszra, és együtt mentünk, hétfégenként

pedig ugyanazokkal az emberekkel gyűltünk össze. Jelenleg a tömbházunk lakóközösségének 95 százaléka magyar, mindenki mindenkit ismer, de nem érződik, hogy erős közösséggé forna össze a társaság, ez egy-két család között megteremtődik, de ennyiben nagyjából ki is merül. Kolozsvár ugyanakkor a betelepedettek életstílusára is nagy hatással van: ahogy van egy kis szabadidejük, elmennek kirándulni, meglátogatni a szülőket, nagyszülőket, olyankor szinte teljesen kiürül a negyed.

Deák Ferenc: Akik beköltöztek, függetlenül attól, hogy eljárnak-e a közösségi rendezvényekre vagy sem, általában elégedettek azzal, hogy itt lakhatnak. Viszont az is érdekes, hogy a tősgyökeres bácsiak leszármazottai közül nem sokan maradnak a faluban. Egyesek elmennek a nagyvilágba, mások beköltöznek Kolozsvárra, úgyhogy Bács állandó mozgásban van, már-már követni sem tudjuk: adott pillanatban összeírjuk, hol kik laknak, majd egy fél év-év múlva kiderül, hogy elköltöztek onnan. Olyan ez, mintha városról beszélnék. A tősgyökeres bácsiak pedig közben eléggé fogyóban vannak. 1970-ben, amikor kisgyerekként beköltöztem a családommal a Mezőségről, itt mindenki magyarul beszélt, csak később körvonalazódott számomra, hogy tulajdonképpen románok is vannak – hiszen mindenki tudott magyarul. Sőt az idősebbek közül sokan még most is úgy beszélnek magyarul, mint mi. A gyerekeik már kevésbé, az unokáik aztán egyáltalán nem.

– Kisbácsban nem működik magyar iskola, az 5–8. osztály a 2003/2004-es tanévben szűnt meg, egy évre rá pedig az 1–4. is, mivel egyetlen tanítóra is nagyon kevés diák jutott. Nyilván visszahat ez is a közösségre...

– Természetesen, viszont ebben a tekintetben nem is annyira a város közelsége döntő, hanem az, hogy a világ haladt előre, és a szülő kedve szerint válogathat: van, aki sportiskolába viszi a gyereket, más zeneiskolába, és valljuk be, a kolozsvári egyházi iskolák felszippantják a környékről a magyar gyerekeket. Hozzájárul a közlekedés is, innen talán még hamarabb be lehet érni a Főtérrre, mint sokszor a Monostor végéről. Bácsból két buszjárat van, az egyik majdnem a falu végéig viszi az utasokat, azonkívül az emberek jó része kocsival jár dolgozni. Ha pedig a gyerekek nem ugyanabba az iskolába, közösségbe járnak, nem együtt fociznak, akkor nem is ismerhetik annyira egymást. Régen ez másképp volt: a falusi iskolában a nyolcadikos ismerte az elsőst, a másodikost és nem csak az ötödikest, most viszont nem igazán ismerik egymást. Nekünk, akik rendezvényeket szervezünk, hogy összekovácsoljuk a közösséget, nagyon nehéz dolgunk van, hiszen rengeteg munkával jár. Könnyebb volt a kilencvenes években.

– Bibliaórák, ifjúsági istentiszteletek, különböző tevékenységek révén az egyház lehet a másik fontos tényező, amely össze tudja tartani a vidéki közösségeket. Az önök esetében ez mennyire érvényesül?

– Igen, csakhogy Kolozsvár közelsége miatt az emberek nem igazán szüfolódnak a kisbácsi templomokban, sem a római katolikusban, sem pedig a reformátusban. Ugyanakkor sajnos nem látom azt, hogy a fiatalság olyan nagyon kapcsolódna az egyházhoz. Az egyházi vezetők ugyan szerveznek bibliaórákat, kisebb-nagyobb rendezvényeket, hogy összetartsák a közösséget, de ők sincsenek könnyű helyzetben. Vannak események, amelyeket akár össze is lehetne hangolni, ehhez csak akarat kell, de úgy gondolom, amíg valaki tesz, és igyekszik tenni a helyi közösségért – legyen az egyház, RMDSZ vagy civilszervezet –, addig nem szabad egymásra haragudni. Előbb-utóbb lesz értelme a befektetett munkának és energiának. Ha viszont nem minden úgy sikerül, ahogy akarjuk, akkor sem szabad csüggedni, mert van, amin elgondolkodni, többek között azon, hogy a kisbácsi házak eladódnak. A vevők többnyire cigányok, akik nagyon jönnek előre, szinte mindent felvásárolnak, ami a főút mellett van. Kezd gond lenni abból a szempontból, hogy minden ötödik-hatodik ház, ahol korábban magyarok laktak, ma már a cigányoké. Különböző gond nincs velük,

de a hagyományaikhoz híven hangoskodnak, szemetelnek, éjszakáznak, ami sokszor megzavarja a magánház intimitását és a jó szomszédság hangulatát.

– *Ejtsünk szót a rendezvényekről is, amelyek Kisbácsban zajlanak.*

– 1990-ben, amikor elvállaltuk ezt a munkát, az elv az volt, hogy tenni kell a magyarságért, ha meg akarunk maradni. Azóta eltelt 25 év, és Kisbácsban elég jól működik az RMDSZ, bátran kijelenthetem, hogy a helyi rendezvényeknek mi vagyunk a mozgatórugója. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy annyira fényesen menne minden, gondok itt is vannak, de dolgozunk, és próbálunk haladni előre. Megvanak a hagyományossá vált rendezvényeink, amelyeket megpróbálunk visszahozni a köztudatba: ilyen a farsangi batyus bál, jó keletje van, és az új lakók közül is sokan bekapcsolódnak. Nagy sikert aratott a tavalyi szüreti bálunk, ahol huszonöt év csőszeiből minden generáció képviseltette magát, közel nyolcvan személy járta a hagyományos táncokat. Ide inkább a régi bácsiak és a gyerekeik jöttek, akik ismerik és szeretik ezt a műfajt. Évente megismétlődik a mindenki számára nagyon népszerű, gyermeknappal egybekötött szabadtéri rendezvényünk és a Mikulás-ünnepség is. Igaz, az is szempont, hogy kit mi érdekel. Vannak, akik mindig eljönnek, mert kíváncsiak, azonban a nagy tömegeket nem tudjuk megmozgatni úgy, ahogyan sikerült anno. Sokan biztatnak, hogy érdemes folytatni, csak hát nagyon nehéz annak, aki szívből cselekszik; nem maga a munka, hanem az érdeklődés hiánya miatt.

Ifj. Deák Ferenc: Középkorunkban alig vártuk a hétvégét, hogy valahol össze tudjunk gyűlni. Nem volt hova menni, magyar szórakozóhelyek sem léteztek Kolozsváron, most meg óriási a választék rendezvények tekintetében is, függetlenül attól, hogy hétköznap vagy éppen hétvége van. Különböző rétegrendezvények zajlanak, naponta több is, így aztán mindenki kiválaszthatja a legszimpatikusabbat: könyvbemutató, opera, színház, könnyűzenei koncert, és sorolhatnám. Emiatt nagyon nehéz összefogni a helyi közösséget, nem beszélve arról, hogy tíz kilométer egyáltalán nem jelent távolságot a mai világban. Összefuthatsz a szomszédaiddal a gyalui kastélynapokon vagy Bonchidán, az Electric Castle rendezvényén, tehát még csak nem is az anyagi szempontok a döntőek. Hétvégenként még elmennek a gyerekek egy focimeccsre vagy egy táncversenyre, de az iskolában is annyi plusz tevékenység van, hogy helyi szinten már nem nagyon lehet labdába rúgni. Ha összeszámoljuk, hogy az itteni gyerekek közül hányan gyakorolják a néptáncot, abszolút számban nagyon sokat kapunk, csak az a helyzet, hogy egyesek a Bogáncsba vagy a Zurbolóba, a többiek a Szarkalábba, az Ördögtérnyébe, mások Kisbácsba járnak.

Deák Ferenc: Egy időben gondot jelentett, hogy nem volt külön művelődési házunk, ahol a magyarok jól érezhetnék magukat. Aztán valóra vált az álom, felépült a Kisbácsi Magyar Ifjúsági Ház, de ahogy telnek az évek, egyre inkább azon kapjuk magunkat, hogy nem igazán azt hozta, amit szerettünk volna. Tény, hogy használják a kisbácsiak, azokra a célokra is, amelyeknek a szükségét érzik: néptáncoktatástól kezdve keresztelőket, eljegyzéseket, szilveszteri bulikat tartanak benne. Viszont annak idején úgy indultunk neki, hogy minden napra jut valami, fiatalok találkozóhelyétől idősek klubjáig. Az igények azonban sokfélék, ezt így kell elfogadni. Ennek ellenére az emberek tudják, hogy itt Kisbácsban van mozgás, és mindig, amikor találkozunk, elmondják, hogy hallottak a rendezvényekről, azt is, hogy jól sikerültek, csak éppen el voltak utazva, vagy nem volt idejük részt venni. Távolatka tekintve az az érzésem, hogy eltelik még néhány év, és Kisbács összeolvad Kolozsvárral... De talán ez a világ rendje...

– *Kicsit több szó esett a kevésbé szívderítő dolgokról, de térjünk át a másik oldalra is, hiszen bőven van mivel büszkélkednie a településnek. Nemrég például járdát öntöttek a kis utcában, és az utat is korszerűsítették...*

– Sok minden történik itt Kisbácsban, az emberek ezért is költöznek ide. Nem nevezhető szegénynek a bácsi önkormányzat sem, és azt sem lehet elmondani, hogy az életkérdések nem találnak megoldásra. Az összes igénynek természetesen nem lehet megfelelni, gondoljunk csak arra, hogy közszékként még hét település tartozik hozzánk, ez hivatalosan 11-12 ezer embert jelent. Az önkormányzatban sok függ attól, hogy milyen testülete van; ez jelenleg, függetlenül attól, hogy ki melyik párthoz tartozik, csak többségi, de a tizenöt képviselő közül hat RMDSZ-es, ami elég jó arány. Jobban oda kell figyelni, többet kell harcolni, de nem hinném, hogy ne lehetne kivívni a legfontosabbat, amit a helyi lakosok igényelnek. Jelenleg talán egyedüli vagyok a Nádas völgyében, aki magyarul esket, sőt Kolozsvárról és más településekről is jönnek ide. Ezenfelül sikerült kivitelezni azt, hogy Kisbácsban mind a 82 utcának legyen magyar neve is, vagy éppenséggel hogy önállósuljon a mérái magyar iskola, és felvehesse a Tamás Gyula nevet. Az idetelepedettek nézve vonzó a lakásvásárlás sokszínűsége, az árak közötti különbségek és a lakások minősége. Ettől eltekintve vannak sikertelenségek is, és történnek olyan dolgok, amelyek nem rajtunk múlnak, például tavalyelőtt, gyerekhány miatt Szucságban megszűnt a magyar óvoda. Sajnos tudjuk, mi ennek a következménye: a tíz gyerek közül még kettőt-hármat csak-csak elvisznek Kolozsvárra, de a többieket kénytelenek román óvodába adni, amelyet aztán román iskola, román társaság követ.

– *Ne feledkezzünk el azokról a vállalkozásokról sem, amelyek Bácsban működnek...*

– Hogyne, vannak kisvállalkozóink, autószerelőktől kezdve asztalosokig, építőipari vállalkozók, szusztereken át szőnyegtisztítókig majdnem minden szakma képviselteti magát, éppen annyi, amennyi a helyieknek szükséges. Viszont nálunk a város közelsége miatt inkább a nagyobb ipari vállalkozások hódítottak maguknak teret – ezekből élt, él jórészt a bácsi önkormányzat. Közel van a város, emiatt a kis üzletek szép lassan elfognak. Rengeteg kis üzlet és élelmiszerüzlet volt itt, de rendre bezártak, mivel közel vannak a bevásárlóközpontok, kirendeltségek és nagykereskedelmi lerakatok.

– *Korábban ön is kisvállalkozóként tevékenykedett, tehát belülről is alkalma adódott megtapasztalni az előnyöket és a hátrányokat egyaránt. Mi ennek a története?*

– Kolozsváron kevesen voltunk kisvállalkozók, amikor 1987-ben megnyitottam az autószerelő műhelyemet. '90-ben már lehetett nyugatról autókat vásárolni, virágzott a vállalkozás, és persze jól lehetett vele keresni, gyakorlatilag ebből élt meg a család. Aztán teltek az évek, jöttek a megszorítások, amúgy is eléggé nehéz ez a mesterség, és a világ is rengeteget fejlődött; 2012-ben döntöttem el, hogy bezárom a műhelyt, és pályát váltottam. Hogy a jövőre nézve fogok-e még ezzel foglalkozni, azt nem tudom, de hálás vagyok a sorsnak, amiért jól alakult ez az eltelt 25 év a magánvállalkozásban. Közel kerültem az emberekhez, népszerű lettem Kisbácsban, úgyhogy amikor be kellett lépni a politikába, nem kellett az ismeretség. Ismertek már, és a románok is bíztak bennem. 1989-ben a Nemzeti Megmentési Front elnökévé választottak, az indok az volt: kisiparos, rendben lesz. Mostanában jóval nehezebb kisvállalkozónak lenni, a törvények sem igazán segítik őket, ezenfelül nem nagyon lehet bírni az iramot a nagyokkal, általában felfalják a kicsiket.

– *Bár erőteljesen városiasodott az utóbbi időszakban, azért én még érzek különbséget a kolozsvári nyüzsgéshez, rohanáshoz képest Kisbácsban, olyan hely ez, ahova az ember vissza tud vonulni, ha kedve tartja. Mennyire érzi szükségét ennek a csendnek, nyugalomnak a mostani fiatalság?*

Ifj. Deák Ferenc: Azt tapasztalom, hogy a fiatalok egyre inkább próbálnak a város szélére vagy a környező településekre kiköltözni, s lehetőleg saját lakást szeretnének. Elegük van a nyüzsgésből, ami már a hétvégét is betölti, csendre vágnak, a nagy rohanásban igénylik az intimitást, amikor mindenki békén hagyja őket. Ezen-

felül nagyobbak az igényeik, ma már nem működik az olyasmi, mint amikor volt a nagy ingatlanbumm, és úgy vásárolták meg a fenesi tömbházlakásokat, hogy a küllemüket jóformán meg sem nézték. Inkább többet fizetnek, de szempont, hogy legyen minőségi, amit megvesznek. Egyre inkább megpróbálnak a kertes ház felé elmozdulni; kiszámolják, hogy a pénzből, amiből futja egy háromszobás tömbházra Kolozsváron, a környező településeken vásárolhatnak egy házat 500 négyzetméteres udvarral. Ha már úgylis autóval járnak, bizonyosan nem Szászfenest fogják választani, hanem például Magyarlónát, az a havi plusz kiadás pedig, amit a ráadás 15 liter benzinre költenek, nagyon hamar megtérül. Ez a fajta fejlődés, amely lehetővé teszi akár azt is, hogy könnyebben vegyenek fel bankkölcsönt, mint a szüleik, sajnos érzeti a hatását a közösségi élet szintjén: tudják, látják, hogy mi történik, de nem vállalnak benne szerepet.

– *Az igények, viszonyulások tehát megváltoztak, de ennek tükrében vajon lesznek-e a jövőben olyanok, akik közösséget formálhatnak akár Kisbácsban?*

– Ha Kolozsváron megnézzük, hogy kik azok, akik bármilyen szinten közösséget formálnak, észrevehetjük, hogy a legfiatalabbaktól a legidősebbekig mindenki ismer mindenkit. Kolozsvár is olyan, mint egy szűk falu, legyen szó szakmai csoportosulásokról, kulturális vagy ifjúsági szervezetekről, mindenki mindenkit ismer. Régebb volt egyfajta lendület, épp a rendszerváltás miatt, viszont akik '90 után születtek, azoknak már nincs viszonyítási alapjuk, nem tudják azt mondani, hogy a kommunizmusban ez így vagy úgy volt... Ez az egyik része a dolognak, a másik pedig, hogy be kell vonni őket, meg kell velük szeretetni a közösség-szervezést. Ha tíz fiatal közül, akikkel foglalkozol, egyet meg tudsz fogni, az már eredmény a mai világban; ellenben mindig kell tíz fiatallal egyfolytában foglalkoznod, hogy megszerettesd velük ezt a munkát. Erre föltétlenül oda kell figyelni, és nagyon fiatalon kell elkezdni, addig, amíg formálhatók. Már középiskolás korukban érdemes bevonni diákszervezeti és hasonló tevékenységekbe, hogy megismerjék, és könnyedén megszeressék. És nem föltétlenül kell a politikát venni alapul, hiszen sok területen nagy probléma az utánpótlás hiánya. A „kitermelése” azonban nem működik máról holnapra.

Nyilván léteznek generációk közötti konfliktusok, manapság azonban a fiatalnak egyszer-kétszer kell csak pofont adni: egyszer elviseli, másodjára viszont kalapot emel, és elmegy a multihoz, a magánszférába, nagyobb fizetésért. Teljesen mindegy, hogy Kisbácsban vagy Kolozsváron, jelenleg ez az egyik legnagyobb kihívás a közösségépítésben. Minél messzebb vagy a nagyvárostól, annál könnyebb az ilyesmivel foglalkozni, mert eleve más a közösség. Nagyvárosban és környékén viszont egyáltalán nincs különbség a fiatalok gondolkodása, mentalitása között. Ami Kolozsváron érvényes, az ugyanúgy érvényes Kisbácsban, Szászfenesen és Magyarlónán is.